

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI LA TANZANIA
MTIHANI WA ELIMU YA SEKONDARI KIDATO CHA PILI

021

KISWAHILI

Muda: 2:30

MAJIBU

Mwaka: 2008

maktaba.tetea.org

Maelekezo

1. Karatasi hii in sehemu A, B, C, D na E.
2. Jibu maswali **yote** .
3. Majibu **yote** yaandikwe kwenye nafasi ulizopewa.
4. Majibu yote yaandikwe kwa kaalamu yenye wino wa bluu au mweusi.
5. Vifaa **vyote** vya mawasiliano visivyoruhusiwa **havitakiwi** katika chumba cha mtihani.
6. Andika **Namba yako ya Mtihani** katika kila ukurasa sehemu ya juu upande wa kulia.

KWA MATUMIZI YA MTAHINI TU		
NAMBA YA SWALI	ALAMA	SAININI TA MTAHINI
1		
2		
3		
4		
5		
JUMLA		

1. Soma shairi lifuatalo kisha jibu maswali yanayofuata.

Bismilah rahmani, wanangu natabaruki,
Mlio Bara na Pwani, salamu mwastahiki,
Nataka niwaambieni, ya kale kizazi hiki,
Mambo sivyo yavyokuwa, zamani na siku hizi.

Wananguyafahamuni, mambo bado msojua,
Siku hizo za zamani, nyumba tulimokulia,
Tope nyasi ezekoni, bati katu halikua,
Zamani na siku hizi, mambo sivyoyavyokuwa.

Leo mpo ghorofani, mwavenea ka' chiriku,
Na lami barabarani, gari tele huku na huku,
Wamama wana sukani, waendesha kwa kupiku,
Mambo sivyoyavyokuwa, zamani na siku hizi.

Tulopeleka Bungeni, wamegeuka nyang'au,
Mafisadi karna nini, baladhuli mabahau,
Wanauvutúa mpini. konde wamelisahau,
Zamani na siku hizi, mambo sivyo, zamani na siku hizi.

Uwe na mia ganjani, siku zile wewe mtu,
Tajaza kapu sokoni, na taksi hadi Kisutu,
Bado za bia mezani, za kumhonga bi Tatu,
Mambo sivyoyavyokuwa, zamani na siku hizi.

Leo pesa si thamani, huwezijenga kwa laki,
Bei za vitu pomoni, za panda bila haki,
Mnyonge arudi chini, tajiri ndo atamalaki,
Zamani na siku hizi, mambo sivyoyavyokuwa.

Ingia mahakamani, rupia usipenyeze,
Jua chamtemakuni, ni haki haki iteleze,
Hakimu hana utani, unani akubembeze,
Mambo sivyo yavyokuwa, zamani na siku hizi.

Nako huko mashuleni, tumelishwa mahirizi,
Ametugawa shetani, mafungu kamaya ndizi,
Hawa Sta Albani, wengine kule Chamazi,
Zamani na siku hizi, mambo sivyoyavyokuwa.

Mungu hako mioyoni, mtu hana woga tena,
Aua maalbini, ajuza na mwana wana,
Vichanga nao jamani, wakatwa shingo mchana,
Mambo sivyoyavyokuwa, zamani na siku hizi.

Ukiuliza kwanini, mamboyotejibu pesa,
Wauzwa ughaibuni, mabinti vigoli hasa,
Na wengine kokeini, waipoleka Mombasa,
Zamani na siku hizi, mambo yamebadilika.

MASWALI

(a) (i) Andika kichwa cha shairi hilo kwa maneno yasiyozidi matano (5).

Mabadiliko ya Jamii

(ii) Fikiria kwamba wewe ni kiranja mkuu umepewa nafasi ya kuwaeleza wanafunzi wenzako kuhusu shairi hili, kwa kutumia maneno kati ya 50 na 100.

Shairi hili linahusu mabadiliko ya jamii toka zamani hadi leo. Zamani, maisha yalikuwa rahisi; nyumba za tope, pesa za thamani, na watu waliheshimiana. Leo, kuna maendeleo kama magari na ghorofa, lakini pia changamoto kama ufasadi, bei za juu, ukosefu wa haki, mauaji, na biashara ya dawa za kulevya. Mwandishi anaonyesha wasiwasi na kuporomoka kwa maadili, akisisitiza umuhimu wa kurejesha haki na maadili ya zamani.

(iii) Andika maelezo yako ukizingatia mambo muhimu tu.

Shairi linahusu mabadiliko ya jamii toka zamani hadi siku hizi. Zamani maisha yalikuwa rahisi, pesa za thamani, na watu waliheshimiana. Leo kuna maendeleo lakini pia ufasadi, bei za juu, mauaji, na biashara ya dawa za kulevya. Mwandishi anaonyesha wasiwasi na kuporomoka kwa maadili na haki.

(b) Eleza maana ya maneno yafuatayo kama yalivyotumika.

(i) wanauvunja mpini: Wanafanya kazi kwa bidii, lakini wameachana na kilimo (konde).

(ii) kumhonga: kutoa kitu Fulani, kwa njia isiyo halali, ili kupata kiyu fulani.

(iii) pomoni: Zinazidi, za juu sana (bei).

(iv) chamtemakuni: adhabu (mahakamani).

(v) ughaibuni: Nchi za nje, za mbali (kwa biashara ya watu).

2. (a) Kwa kuzingatia matumizi ya Kiswahili sanifu sentensi zifuatazo zina makosa. Ziandike upya kwa ufasaha.

(i) Chai imeingia inzi.

Chai imeingiliwa na nzi.

(ii) Anakwenda baba kesho safari.

Baba anakwenda safari kesho.

(iii) Humwambiaga lakini hanielewi!

Humwambia lakini hanielewi!

(iv) Ngo'mbe zangu zimeibiwa.

Ng'ombe zangu zimeibwa.

(v) Daktari nina kifua sijalala usiku kucha.

Daktari, nina kifua, sijalala usiku kucha.

(b) Kama lugha isingekuwepo katika jamii ya binadamu, unafikiri ni matatizo gani manne ambayo yangetokea?

(i) Kukosekana kwa mawasiliano ya moja kwa moja kati ya watu.

(ii) Ugumu wa kuhifadhi na kupitisha maarifa kwa vizazi.

(iii) Kukosekana kwa umoja na mshikamano wa kijamii.

(iv) Ugumu wa kueleza hisia, mawazo, na mahitaji ya mtu.

(c) Oanisha orodha A na B ili kujenga dhana sahihi.

Orodha A	Orodha B
(i) Kuonesha mpangilio wa maneno ya lugha kialfabeti, jinsi yanavyoandikwa, kutamkwa na maana zake.	H. Kamusi
(ii) Lugha ya mazungumzo na lugha ya maandishi.	A. Tazua za lugha
(iii) Maneno yasiyo sanifu yanayozungumzwa na kikundi kidogo cha watu.	C. Simo
(iv) Taaluma inayoshughulikia maumbo au mjengo wa maneno katika tungo.	D. Sarufi maumbo
(v) Ni mtindo wa lugha inayozungumzwa kulingana na muktadha na kusudi maalumu.	B. Rejesta

Orodha A | (i) | (ii) | (iii) | (iv) | (v)

Orodha B | H | A | C | D | B

SEHEMU C

3. (a) Majina yafuatayo katika Daftari la mahudhuro ya wanafunzi yamepangwa vibaya. Kwa kuzingatia matumizi ya kamusi yapange majina kwa mpangilio sahihi.

(i) Roza

(ii) Sakina

(iii) Zena

(iv) Zakaria

(v) Yolanda

Mpangilio: Roza, Sakina, Yolanda, Zakaria, Zena

(b) Tafakari matumizi ya mofimu katika sentensi kwenye Orodha A kisha oneshwa matumizi sahihi kwa kuchagua kifungu cha maelezo yanayo oana toka Orodha B.

Orodha A	Orodha B
(i) Ukimwona atakueleza ukweli	D. Kuonesha nafsi na njeo ya wakati ujao
(ii) Anakipenda hiki hiki cheusi	B. Kuonesha ukaribu na msisitizo

(iii) Kikombe kimevunjika	G. Kuonesha kitu kilivyoathirika
(iv) Kijidudu chenyewe kidogo	F. Kuonesha upatanisho wa kisarufi
(v) Amepigana kiume	E. Kuonesha sifa ya juu/ushujaa

Orodha A | (i) | (ii) | (iii) | (iv) | (v)

Orodha B | D | B | G | F | E

(c) Soma kifungu cha habari ifuatayo kisha ainisha maneno yaliyopigiwa mstari kwa kuandika ufupisho wa aina ya neno chini yake: (N, V, W, T, E, H au U)

”Bandubandu humaliza gogo. M?o?o alianza udokozi kidogokidogo. Mara kadokoa nyama jikoni, mara pipi dukani, mara daftari shuleni, mara Mama yake ukimwambia anakujia juu, mkali kama pilipili! Ukome! Mwache mwanangu, wizi umemfundisha wewe! Leo kabambwa mchana kweupe. Lo! Aibu. Mama analia kama mbwa koko; wale aliotuona adui zake ndio anatufuata tumsaidie. Polisi waitwe waje wachukue watu wao, mama na mtoto wote wapelekwe kituoni”.

- Bandubandu (N)
- M?o?o (N)
- kidogokidogo (W)
- kadokoa (V)
- ukimwambia (V)
- mkali (W)
- Ukome (V)
- kabambwa (V)
- kweupe (W)
- koko (N)

4. (a) Kutoka katika kisanduku cha majibu chagua jibu lililo sahihi na kuliandika mbele ya namba ya maelezo yanayoelezea dhana hiyo.

(ii) Semi za muda na mahali maalumu ambazo huzuka na kutoweka kutegemea na mazingira na mahitaji ya janjii husika.

Jibu: Misimu

(iii) Misemo yenye kueleza wazo lililofichika maelezo yake huwa na ukinzani wa pande mbili.

Jibu: Vitendawili

(iv) Majibizano, mjadala au malumbano ya watu wawili au zaidi katika mtindo wa kishairi.

Jibu: Ngonjera

(v) Hadithi zinazosimulia matukio ya kihistoria na kuhusisha mambo yanayosadikiwa na jamii ya watu.

Jibu: Ngano

(vi) Hadithi zinazoelezea vyanzo au chimbuko la maumbileya binadamu, wanyama, miti au vitu visivyo na uhai.

Jibu: Visasili

(b) Chagua herufi ya jibu sahihi katika maswali yafuatayo:

(i) Ana "mkono mrefu" Maana yake:

D. Mdokozi au mwizi

(ii) Ipi ni maana sahihi ya kitendawili "kulia kwake ni kicheko kwetu".

C. Mvua

(iii) Walikutwa darasani "wakipiga domo" badala ya kusoma. Kupiga domo ni kufanya nini?

D. Kusogoa

(iv) Simba mwendapole ndiye mla nyama" Methali hii ni sawa na:

B. Kawia ufike

(v) Pita huku nami nipite huku tukutane kwa mjomba". Fumbua kitendawili hiki.

A. Barabara

(c) Soma wimbo ufuatao kwa makini kisha hakiki vipengele vya maudhui: Dhamira, mtazamo, falsafa, migogoro na ujumbe wa mwandishi.

"Siwema usinipe ugonjwa wa moyo

Nilidhani nimepata mpenzi wa kweli

Kumbe nimepatikana na mambo ya ajabu.

Wema wangu kumbe kwako ni bure

Fadhila zote kumbe kwako ni bure

Nimejifunza kutokana na makosa

Siwema dada mama.

Nimezunguka Tanzania bara

Uguja na Pemba kote nimefika

Nimewaona warembo wenye sifa

Wenye kujipamba na kupambika

Kwa hiyo nielewe dada

Sibabaiki na sura.

Napenda tabia njema

Tabia njema ndio silaha kwako

Sibabaiki na sura

Napenda tabia njema"

MASWALI

(i) Nini dhamira ya Fanani?

Dhamira ya Fanani ni kuelezea huzuni yake baada ya kumudu penzi la uwongo na kushauri kwamba tabia njema ni muhimu kuliko sura katika mapenzi.

(ii) Je, Fanani ana mtazamo/msimamo gani kuhusu mapenzi?

Fanani ana mtazamo kwamba mapenzi yanapaswa kujengwa juu ya tabia njema, si sura, na anasisitiza kwamba wema na fadhila hazipaswi kupuuzwa.

(iii) Je, ni mgogoro gani umejitokeza baina ya wahusika?

Mgogoro ni baina ya Fanani na Siwema, ambapo Fanani alidhani Siwema ni mpenzi wa kweli lakini akakutana na tabia mbaya, hali iliyomudu kuumia.

(iv) Nini imani/Falsafa ya Fanani kuhusu mgogoro huo?

Falsafa ya Fanani ni kwamba tabia njema ndio msingi wa mapenzi ya kweli, na kwamba sura pekee haiwezi kumudu uhusiano wa maana.

(v) Je, umejifunza nini kutokana na wimbo huu?

Nimejifunza kwamba katika mapenzi, tabia njema ni muhimu kuliko sura, na kwamba wema unaweza kupuuzwa ikiwa mtu hana maadili ya kwenda.

5. Wewe ni mzazi wa Mwanafunzi Masumbuko Mtata aliyehitimu Elimu ya Msingi shule ya Juhudi, S.L.P 69, Mwanza. Umeona tangazo la nafasi ya masomo ya Kidato cha Kwanza kwenye gazeti la "Nipaliwa" la tarehe 02/11/2008. Andika barua kuomba nafasi kwa ajili ya mwanao. Tumia maneno kati ya 80 na 120.

Juma Mtata
S.L.P 69
Mwanza
Mei 28, 2025

Mkuu wa Shule
Sekondari Umoja
S.L.P 3043
Dar es Salaam

YAH: Ombi la Nafasi ya Kidato cha Kwanza

Mheshimiwa Mkuu wa Shule,

Mimi ni Juma Mtata, mzazi wa Masumbuko Mtata aliyehitimu Elimu ya Msingi katika Shule ya Juhudi, Mwanza. Nimeona tangazo lenu la nafasi za Kidato cha Kwanza katika gazeti la Nipaliwa la tarehe 02/11/2008. Naomba nafasi kwa ajili ya mwangu kujiunga na shule yenu. Masumbuko ni mwenye bidii na anastahili fursa hii. Tafadhali, nipeni fomu za maombi. Ninaweza kulipa Sh. 10,000 kama ilivyoainishwa. Natarajia majibu yako.

Wako wa Dhati,

Juma Mtata

Simu: 0712345678